

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งกำลังประสบปัญหาความเป็น เมืองที่มีอัตราขยายตัวอย่างรวดเร็ว สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของชาวชนบทเป็นจำนวนมากจากชนบทและเมืองเล็ก ๆ เข้ามาสู่กรุงเทพฯ อันเนื่องมาจากกรุงเทพฯ เป็นเมืองที่รวมของความก้าวหน้าทางวิทยาการทุกระดับ ทั้งยังเป็นศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จึง เป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรทั่วทุกสารทิศของประเทศมุ่งตรงเข้ามาประกอบธุรกิจต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น ผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งซึ่งอาจยังไม่มียานทำงานมุ่งสู่กรุงเทพฯ เพื่อหางานทำ ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นอีกส่วนหนึ่งซึ่งอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน มีจุดประสงค์ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อศึกษาในกรุงเทพฯ อาจเป็นด้วยเหตุผลว่ากรุงเทพฯ มีสถาบันการศึกษาที่เหนือกว่าสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเดิม ทั้งในระดับการศึกษา ตลอดจนครูอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนั้นยังมีผู้ย้ายถิ่นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีอาชีพอยู่แล้ว แต่ก็มีจุดประสงค์ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในกรุงเทพฯ กลุ่มผู้ย้ายถิ่นดังกล่าวก็คือ กลุ่มผู้ซึ่งมีอาชีพรับราชการเป็นครู ด้วยเหตุผลว่าแต่ละปีกระทรวงศึกษาธิการมักจะประสบปัญหาการขอย้ายสถานที่ปฏิบัติราชการภายใน เขตจังหวัดเดียวกันหรือขอย้ายข้าม เขตจังหวัดก็ตาม และในจำนวนผู้ขอย้าย เปลี่ยนสถานที่ปฏิบัติราชการนี้จะมีข้าราชการครูส่วนหนึ่ง มีจุดประสงค์ขอย้ายเข้ามาปฏิบัติราชการในกรุงเทพฯ ในขณะที่ข้าราชการครูในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่จะขอย้ายออกจากเขตกรุงเทพฯ มีจำนวนน้อย ดังนั้นจึง เป็นเรื่องน่าสนใจอย่างยิ่งในอันที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อ การย้ายถิ่น เพื่อ เข้ามาปฏิบัติราชการในเขตกรุงเทพฯ ของข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

อนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูก็เป็น เรื่องน่าสนใจศึกษา ด้วยเหตุว่าโดยลักษณะแล้วประชากรไทยมีนิสัยชอบอยู่กับที่หรือมีความผูกพันต่อท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ ดังนั้นในกรณีที่เกิดการย้ายถิ่นขึ้น แสดงว่าจะต้องเป็นภาวะจำเป็นจริง ๆ ดังนั้นสาเหตุและ

ลักษณะแบบแผนการย้ายถิ่นจึงน่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยดังกล่าวนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมฉบับปัจจุบันกำหนดมาตรการที่จะให้มีการขลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร แต่ก็ยังพบข้อเท็จจริงว่ากรุงเทพมหานครยังขยายตัวอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่ามีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าอัตราเพิ่มประชากรของกรุงเทพมหานครต่ำกว่าเดิม แต่ก็ยังสูงกว่าอัตราเพิ่มของทั้งประเทศอยู่มาก อาทิเช่น อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยของกรุงเทพมหานครระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๒๓ เท่ากับร้อยละ ๓.๕ ในขณะที่อัตราเพิ่มประชากรของทั้งประเทศเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ ๒.๐^๑

เนื่องจากประชากรของประเทศยังขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงทำให้กรมการฝึกหัดครูต้องเร่งปริมาณผลิตครูตามการตัดสินใจทางการเมืองอย่างฉับพลัน แต่ละหน่วยงานก็ผลิตครูของตนอย่างเป็นอิสระ เนื่องจากขาดการประสานงานในการผลิตครู^๒ จึงทำให้ปริมาณครูที่ผลิตออกมา มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เป็นทวีคูณ ทั้งภาคปกติและภาคนอก เวลาทำให้เกิดปัญหาการใช้ครู ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่มากในแง่การบรรจุเข้าทำงาน คือพบว่าในเมืองหรือในเขตที่มีความเจริญทางวัตถุเท่านั้นที่มีครูล้นงาน ส่วนในชนบทที่ห่างไกลยังขาดแคลนครูมาก ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่ารัฐยังไม่มีหลักประกันที่มั่นคงปลอดภัยแก่ครูในชนบทและท้องถิ่นกันดาร มาตรการอันเหมาะสมที่จะจูงใจให้ครูออกไปประกอบอาชีพในชนบทอย่างเพียงพอ และอีกประการหนึ่งรัฐให้งบประมาณทางการศึกษาไม่ได้สัดส่วนกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นชนบท และกันดาร ซึ่งมีความต้องการครูมากและรัฐไม่มีอัตราครูอย่างเพียงพอ เพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนนั้น

สำหรับปัญหาการย้ายที่ทำงานของข้าราชการครู ทั้งในส่วนภูมิภาคและในกรุงเทพมหานคร นั้นมีมากพอสมควร มักจะพบว่าครูที่ย้ายที่ทำงานข้ามจังหวัดหรือภายในจังหวัดมีเหตุผลต่าง ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตาม ครูส่วนใหญ่มีความประสงค์ที่จะทำงานในเมืองมากกว่าในชนบทและท้องถิ่นกันดาร

^๑ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประชากรประเทศไทย ๓๑

ธันวาคม ๒๕๒๓

^๒ คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม"

(พระนคร : โปษพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๔) หน้า ๑๖๗-๑๗๑.

หรือมิฉะนั้นก็ชอบที่จะทำงานอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีความเจริญทางวัตถุมากและก็มีบางส่วนปรารถนาทำงานในท้องถิ่นกำเนิดของตน โดยไม่จำกัดว่าจะอยู่ในเมืองใหญ่หรือในชนบท และก็ยังมิควรอีกเป็นจำนวนมากปรารถนาที่จะทำงานในกรุงเทพฯ แม้ว่ากรุงเทพฯ จะมีใช้ท้องถิ่นเดิมของตน นอกจากนี้เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ จากผลการศึกษาข้อมูลตัวอย่างร้อยละ ๒ ของสำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ โดย เฟรด อาร์โนลด์ และสุปาณี บุญประเทือง พบว่าข้าราชการร้อยละ ๓๘.๔ เป็นผู้ย้ายถิ่น และข้าราชการครูก็จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของข้าราชการดังกล่าวด้วย

จากสิ่งที่กล่าวมานี้จึง เป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาแบบแผนการย้ายถิ่นและปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพฯ โดยจำแนกข้าราชการครูเป็น ๓ ประเภทคือ ข้าราชการครูระดับประถม ระดับมัธยม และระดับวิทยาลัยครู ว่าจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร ผู้ย้ายถิ่นมีภูมิหลังในการย้ายถิ่นอย่างไร ความผูกพันในครอบครัว เครือญาติ ท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อการกำหนดที่ทำงานหรือไม่ และปัจจัยใด เป็นปัจจัยสำคัญอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่น

ผลของการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นภายในประเทศของประชากรในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย จะเห็นว่าส่วนใหญ่มิปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นคล้ายคลึงกัน หากจะมีแตกต่างกันบ้างอยู่ที่แบบแผนการย้ายถิ่นซึ่งขึ้นกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของประเทศ สำหรับปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นนั้นจะพบว่ามีได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่ง เพียงปัจจัยเดียว หากแต่การย้ายถิ่นมักประกอบด้วยปัจจัยผลักดัน และปัจจัยดึงดูดหลายประการ ซึ่งเน้นความสำคัญของแต่ละปัจจัยแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและประชากรในแต่ละท้องถิ่น อาทิเช่น ในประเทศไทย ผู้ย้ายถิ่น

^๑ เฟรด อาร์โนลด์ และสุปาณี บุญประเทือง, สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓, การย้ายถิ่น รายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับที่ ๒ (โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์, ๒๕๑๔) หน้า ๒๘.

ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนมักจะย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ เพื่อการศึกษา ในขณะที่บุคคลบางกลุ่มย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อหางานทำหรือเพื่อมาทำงาน และในทำนองเดียวกันแบบแผนการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นก็มีได้เหมือนกัน หรือต่างกันเลยทีเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรในท้องถิ่นนั้นเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตาม เราสามารถพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้แต่ละปัจจัยโดยละเอียดดังต่อไปนี้

๑. สาเหตุสำคัญในการย้ายถิ่น

๑. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

๑.๑) ปัจจัยด้านสภาวะการเกษตรกรรม

จากการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสู่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดย Meinkoth^๑ พบว่าร้อยละ ๘๐ ของผู้ย้ายถิ่นที่ถูกสัมภาษณ์ให้เหตุผลว่าย้ายถิ่นเพื่อจะหางานทำร้อยละ ๑๕ ให้เหตุผลว่าย้ายถิ่นเนื่องจากการขาดแคลนอาหารไม่มีที่อยู่อาศัยและสภาพพื้นดินไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ และจากการศึกษากลุ่มประชากรที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำเรียง ภาวิจิตร^๒ ผู้ย้ายถิ่นตอบว่าเหตุที่ต้องอพยพเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ กล่าวคือร้อยละ ๘๖.๕ ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด กล่าวว่า เป็นเจ้าของที่ดินในภูมิลำเนาเดิม แต่ไม่มีพอทำกินและจากการศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนและสหสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล โดยคณะกรรมการวิชาการเศรษฐกิจแห่งเอเชียและตะวันออกไกล

^๑ Marian R.Meinkoth, "Migration in Thailand with Particular Reference to the Northeast," Economic Business Bulletin, (1962), P.6.

^๒ จำเรียง ภาวิจิตร "การศึกษาจากกลุ่มประชากรที่เคลื่อนย้ายไปตั้งภูมิลำเนา ณ นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร" เอกสารรายงานวิจัยจากศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หมายเลข ๒๖๔๔๑ หน้า ๑๒๖.

(ECAFE)^๑ พบว่าการมีที่ดินถือครองน้อย ภาวะดิน เลวและภาวะประชากรแออัดทำให้ชาวนา ย้ายถิ่น และจากการศึกษาโดย ดร.เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์^๒ พบว่าเกษตรกรที่มีปัญหาที่ดินถือ ครองไม่เพียงพอ รวมทั้งมีผลิตผลที่ผลิตไม่พอต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครัวเรือน มีความ ต้องการย้ายถิ่นมากกว่า เกษตรกรที่ให้คำตอบว่ามีความ เพียงพอในขนาดของที่ดินถือครองและผลผลิต ทางการ เกษตรที่ผลิตได้ เป็นอัตราส่วนถึงสอง เท่า

๑.๒) ปัจจัยด้านสภาวะ เศรษฐกิจ

จากการศึกษาของ Kono และ Shio^๓ ซึ่งศึกษาการย้ายถิ่นข้าม เขตการปกครอง เทียบเท่าจังหวัด (Prefecture) ในประเทศญี่ปุ่นระหว่างปี ๑๙๕๖-๑๙๖๑ พบว่าการย้ายถิ่น ระหว่างสองท้องที่จะเกิดจากท้องที่ ๆ มีระดับ เศรษฐกิจต่ำกว่าไปยังท้องที่มีระดับ เศรษฐกิจสูงกว่า

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาย้ายถิ่นใน เขตเมืองและชนบทโดย Prachuamoh and Tirasawat^๔ โดยใช้ข้อมูลโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕.๖ พบว่าร้อยละ ๕๖ ของผู้ย้ายถิ่น

^๑ Economic Commission for Asia and the Far East, Report of the Export Working Group on Problems of Internal Migration and Urbanization and Selected Paper, (United Nation Publication, SA/Dem/ECIM/L. 22, (Bangkok 1967), p. 32.

^๒ เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นภายในประเทศของประชากรในชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปรึญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๖๘.

^๓ Shigemi Kono and Shiv Mitsuru, Inter Prefectural Migration in Japan 1956 and 1961 : Migration stream analysis New York : Asia publishing house, C.1965 P.41.

^๔ Visid Prachuabmoh and Penporn Tirasawat, "Internal Migration in Thailand" Working Paper No.7. Chulalongkorn University, 1974 pp.48-49.

เข้าเขตเมือง ให้เหตุผลว่าปัจจัยทาง เศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญ และปัจจัยทางครอบครัวและการศึกษามีความสำคัญรองลงมา ในขณะที่การย้ายถิ่นในชนบท ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญกล่าวคือ ร้อยละ ๔๑ ของผู้ที่ย้ายถิ่นให้เหตุผลย้ายถิ่น เพราะปัจจัยทางครอบครัวรองลงมา ร้อยละ ๓๒ ให้เหตุผลว่าเนื่องจากปัจจัยทาง เศรษฐกิจ และจากการศึกษาการย้ายถิ่น เข้าสู่กรุง- เทพา ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๗ - ตุลาคม ๒๕๑๘ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ^๑ พบว่า สาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นได้แก่ ปัจจัยทาง เศรษฐกิจซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ ๖๐ ของผู้ที่ย้ายถิ่น ทั้งหมด ซึ่งย้ายถิ่นมาเพื่อหางานทำ ส่วนเหตุผลทางครอบครัวนั้นมีความสำคัญรองลงมาคือประมาณ ร้อยละ ๒๓

๒. ปัจจัยทางประชากร

๒.๑ ปัจจัยด้านอายุ

จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในประเทศญี่ปุ่นโดย Kono และ Shio^๒ พบว่าร้อยละ ๗๖.๘ ของผู้ย้ายถิ่นข้าม เขตการปกครองเทียบเท่าจังหวัด (Prefecture) ระหว่างปี ๑๙๕๖-๑๙๖๐ มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๕ ปี และจากการศึกษาเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นเข้า เมืองบอม เบย์ในอินเดีย ระหว่างปี ๑๙๕๑-๑๙๖๑ โดย Zachariah^๓

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาของ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ^๔ เกี่ยวกับการเคลื่อนย้าย

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, "การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๐" (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐.

^๒ Kono and Shio "Inter Prefectural Migration in Japan 1956 and 1961" P.42.

^๓ K.C.Zachariah "Bombay Migration Study" Demography 1966 (Vol 3, No. 2) p.382.

^๔ ประดิษฐ์ ชาสมบัติ, "การเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบท เข้าสู่เมืองและประโยชน์ที่มีต่ออุตสาหกรรม", รายงานวิจัยทาง เศรษฐศาสตร์ ภายใต้การอุดหนุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๑๗ หน้า ๓๒.

แรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง และประโยชน์ที่มีต่ออุตสาหกรรม พบว่าผู้ย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิม หรือเปลี่ยนแปลงอาชีพมักเป็นคนในวัยหนุ่มสาวอายุระหว่าง ๑๕-๒๔ ปี ในอินเดีย ผู้ย้ายถิ่นเข้า บอมเบย์ระหว่างช่วงสามะโนประชากร ค.ศ. ๑๙๕๑-๑๙๖๑ ประมาณ ๔๓ เปอร์เซ็นต์อยู่ในระหว่างอายุ ๒๐-๓๕ ปี^๑ และจากการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ในประเทศไทย โดย Meinkoth^๒ พบว่าร้อยละ ๗๕ ของผู้ย้ายถิ่นเพศชายอยู่ในกลุ่มอายุ ๒๐-๔๐ ปี

๒.๒) ปัจจัยทางด้านสถานภาพสมรส

จากการศึกษาในลาตินอเมริกาพบว่า สตรีโสดเป็นจำนวนมากจะย้ายถิ่นเข้าเมืองเพื่อหางานบ้านทำ^๓ การศึกษาในประเทศไทยก็พบผลในทำนองเดียวกันจากการวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการต่อเนื่องระยะยาวๆ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้าเขตเมือง โดยเฉพาะย้ายเข้ากรุงเทพฯ นั้น พบว่าคนโสดย้ายมากกว่าคนสมรสและส่วนใหญ่^๔ เป็นคนในวัยหนุ่มสาว และจากการศึกษาของ เฟรด อาร์โนลด์ และสุปาณี บุญประเทือง^๕ เกี่ยวกับ

^๑ นิพนธ์ เทพวัลย์, ประชากรศาสตร์, พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๓ หน้า ๒๔๒.

^๒ Meinkoth, "Migration in Thailand with Particular Reference to the Northeast," P.11.

^๓ United Nations, The Determinants and Consequences of Population Trends 1973, Vol. I, United Nations, (New York : 1973), p. 182.

^๔ Prachuabmoh and Tirasawat, "Internal Migration in Thailand" P. 66.

^๕ เฟรด อาร์โนลด์ และ สุปาณี บุญประเทือง สามะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓, การย้ายถิ่น รายงานเชิงวิเคราะห์ ฉบับที่ ๒, หน้า ๒๗.

ผู้ย้ายถิ่นในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่เป็นโสดมักจะย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดมากกว่าย้ายภายในจังหวัดเดียวกัน และที่สมรสแล้วมักจะมีการย้ายถิ่นมากกว่าผู้เป็นโสด แต่ก็เป็นการย้ายถิ่นระยะใกล้และย้ายภายในจังหวัดเดียวกันมากกว่า

๓. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

๓.๑) จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ Kirk^๑ พบว่าความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น จะเป็นตัวกำหนดจำนวนปริมาณการเคลื่อนย้ายภายในประเทศ กล่าวคือ ในท้องถิ่นที่มีชีวิตความเป็นอยู่อยู่กับภูมิลำเนาเนื่องจากประเพณีเก่า ๆ และมีการยึดเหนี่ยวในระหว่างกลุ่มอย่างหนาแน่นนั้น จะทำให้การย้ายถิ่นเกิดขึ้นน้อยมาก ทำให้การพบปะต่อกันระหว่างท้องถิ่นมีน้อยเป็นผลให้การย้ายถิ่นเกิดขึ้นเป็นจำนวนน้อย นอกจากนั้นจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ Davis^๒ ได้พบว่า การย้ายถิ่นจะมีระดับต่ำในอินเดียสืบเนื่องมาจากการมีภาษา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละภาคเป็นจำนวนมาก รวมทั้งระบบการแบ่งชั้นวรรณะได้กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางทางสังคมอย่างสำคัญประการหนึ่ง

๓.๒) ปัจจัยด้านการติดต่อกับสังคมภายนอก

จากการศึกษาเกี่ยวกับการติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้บุคคลได้เป็นความแตกต่างระหว่างการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นอื่น จากการศึกษาของ วิศิษฐ์^๓ ประจวบเหมาะ^๓ พบว่าผู้มี

^๑ Dudley Kirk, "Europe's Population in the Interwar years." New York : Gordon and Breach Science Publishers, 1946, PP.148-152.

^๒ Kingsley Davis, "The Population of India and Pakistan," New York : Russell & Russell, C.1951, pp. 108, 122.

^๓ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ของผู้ที่อาจจะย้ายถิ่น" (พระนคร : สถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด, ๑๕๑๑), หน้า ๕.

ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นอื่นมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นโดยเฉพาะผู้ที่มีโอกาสเดินทางไปเห็นชุมชนอื่น และการได้ทราบถึงแหล่งที่ม้งงานทำจากท้องถิ่นอื่นจะทำให้บุคคลเห็นความแตกต่างและสามารถตัดสินใจได้ว่าท้องถิ่นใดเหมาะแก่การทำมาหากินของตน ซึ่งอาจส่งเสริมให้เกิดการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นได้สะดวก

๓.๓) ปัจจัยด้านการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในต่างประเทศ เช่น จากการศึกษาในประเทศอินเดีย โดย Zachariah^๑ เกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นเข้าเมืองบอมเบย์ในปี ๑๙๖๖ พบว่าผู้ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น จะมีการศึกษาดำกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่นในท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทาง แต่มีการศึกษาสูงกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นเดิม และจากการศึกษาของ Friedlander และ Roshier^๒ เกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นในอังกฤษและเวลส์ ระหว่างปี ๑๙๕๔-๑๙๖๐ พบว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างน้อยที่สุดระดับมัธยม (Grammar school) จะมีการย้ายถิ่นมากเป็นสองเท่าของผู้ที่ได้รับการศึกษาไม่ถึงระดับนี้ และจากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านการย้ายถิ่นของสหรัฐอเมริกาและเนเธอร์แลนด์ว่า การย้ายถิ่นนั้นไม่จำเป็นจะต้องไปในรูปการคัดเลือกในแง่ของความฉลาดหรือการศึกษา "การคัดเลือก" นั้น เป็นลักษณะของการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง แต่มีใช้เป็นลักษณะของการย้ายถิ่นระหว่างชนบทด้วยกัน การย้ายถิ่นเป็นเรื่องที่กำหนดอย่างสำคัญจากโอกาสมากกว่าคุณลักษณะของการย้ายถิ่นที่ใดที่หนึ่งขึ้นอยู่กับโอกาสเฉพาะที่มีให้ เช่น ความต้องการของแรงงานคุณภาพสูงหรือแรงงานใช้ฝีมือ^๓

^๑ Zachariah, "Bombay Migration Study, P. 383.

^๒ D. Friedlander, and R.J.Roshier, "A Study of Internal Migration in England and Wales Part I" Population Studies 20, (July, 1966), PP. 45-59.

^๓ United Nations, The Determinants and Consequences of Populations Trends, 1973, p.183.

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาการย้ายถิ่นภายในประเทศไทย โดย วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และ เพ็ญพร อีระสวัสดิ์^๑ พบว่าผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทมีการศึกษาต่ำกว่าผู้ย้ายถิ่นจากเขตเมือง และพบว่าผู้ย้ายถิ่นหลายครั้งมีระดับการศึกษาสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นเพียงครั้งเดียว และจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันนี้ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี^๒ ซึ่งศึกษาผู้ย้ายถิ่นจากสามะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ พบว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือระดับมหาวิทยาลัยย้ายถิ่นมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาและผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงมักจะย้ายถิ่นระยะทางไกล ๆ มากกว่า ๒ ใน ๓ ของผู้ย้ายถิ่นที่สำเร็จระดับมัธยม หรือมหาวิทยาลัยได้ย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาส่วนมากย้ายถิ่นภายในจังหวัดเดียวกัน

๔. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (ระยะทาง)

จากการศึกษาเกี่ยวกับระยะทาง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการย้ายถิ่นภายในประเทศ Lee^๓ ได้สรุปกฎการย้ายถิ่นข้อหนึ่งของ Ravenstein ว่ามีความสัมพันธ์จริงระหว่างระยะทางและการย้ายถิ่น การย้ายถิ่นภายในประเทศมักจะย้ายจากที่ ๆ คนอาศัยอยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่ ซึ่งมีระยะทางไม่ไกลนัก สำหรับประเทศไทยจากการศึกษาโดย Goldstein^๔ พบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่อย้าย

^๑ Prachubmoh, and Tirasawat, "Internal Migration in Thailand," P. 48.

^๒ เฟรด อาร์โนลด์ และ สุปาณี บุญประเทือง, "สามะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓," หน้า ๒๖.

^๓ Everett S. Lee, "Theory of Migration" Demography 1966, Vol.3. No.1. P. 48.

^๔ Sidney Goldstein, "Interrelation Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand" Research report No. 5 I.p.S. (C.U.) p. 59.

เข้ากรุงเทพฯ มักจะมาจากจังหวัดใกล้เคียง ๆ ในภาคกลางมากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย กล่าวคือเกือบ ๒ ใน ๓ ของผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ มาจากจังหวัดต่าง ๆ จากภาคกลางของประเทศไทย และจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันนี้ จากการสำรวจสำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี^๑ พบว่า การย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน (ร้อยละ ๓๒.๗) หรือย้ายภายในจังหวัดเดียวกัน (ร้อยละ ๕๓.๓)

จากการศึกษาลักษณะแบบแผนการย้ายถิ่นในอังกฤษ และเวลส์ ในปี ๑๙๖๐ โดย Friedlander และ Rosheir^๒ พบว่ามีความแตกต่างในแบบแผนการย้ายถิ่นของคู่สมรสก่อนแต่งงานและหลังการแต่งงาน กล่าวคือ ก่อนแต่งงานทิศทางการย้ายถิ่นของบุคคลกลุ่มนี้จะอยู่ในลักษณะที่มีการเคลื่อนย้ายสุทธิออกจากชนบทไปยังเมืองใหญ่ (Large City) และเมืองใหญ่ไปสู่เมือง (Town) แต่หลังแต่งงานการย้ายถิ่นของบุคคลกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มจะย้ายออกจากเขตเมือง (Town) ไปยังชนบท

จากการศึกษาแบบแผนการย้ายถิ่นข้ามเขตการปกครองเทียบเท่าจังหวัด (Prefecture) ของประเทศญี่ปุ่น ในปี ๑๙๖๐ โดย Kono และ Shio^๓ พบว่าจะเป็นการย้ายถิ่นจากเขตเมืองไปยังเขตเมืองมากกว่าจากเขตชนบทไปยังเขตเมือง

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, "สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓." หน้า ๒๖.

^๒ Friedlander and Roshier, "A Study of Internal Migration in England and Wals Part I," PP.47-48.

^๓ Kono and Shio, "Inter Prefectural Migration in Japan 1956 and 1961," P. 5.

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาของ วิศิษฐ์ ประจบเหมาะ และ เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์^๑ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นภายในประเทศ เห็นได้ชัดว่าแบบแผนการย้ายถิ่นมักจะเป็นการย้ายถิ่นในระยะสั้น โดยเฉพาะเป็นการย้ายถิ่นภายในภาคเดียวกัน กล่าวคือ มากกว่า ๗ ใน ๑๐ ของผู้ย้ายถิ่นจะเป็นการย้ายถิ่นภายในภาคเดียวกัน ส่วนการย้ายถิ่นในระยะไกลนั้น จะมีจำนวนน้อยมาก จากการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ โดย Chapman และ Allen^๒ โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี ๒๕๐๒ ของประเทศไทย พบว่าร้อยละ ๗๕ ของผู้ย้ายถิ่นนั้นจะเป็นผู้ที่มาจากจังหวัดซึ่งอยู่ในภาคเดียวกัน จากการศึกษาของ Goldstein^๓ เกี่ยวกับพื้นที่เพิ่มเติมของผู้ย้ายถิ่น เข้ากรุงเทพฯ และแบบแผนการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ จากข้อมูลสำมะโนประชากร ปี ๒๕๑๓ เช่นกัน พบว่าเกือบ ๒ ใน ๓ ของผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ ระหว่างปี ๒๕๔๔-๒๕๐๓ จะเป็นผู้ที่มีพื้นที่เพิ่มเติมมาจากจังหวัดในภาคกลางมากกว่าจังหวัดในภาคอื่น ๆ และแบบแผนการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่น จะเป็นการย้ายถิ่นครั้งเดียวโดยตรงจากท้องถิ่นในภาคกลาง เข้าสู่กรุงเทพฯ มากกว่าการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอน (Stepping-Stone)

^๑ Prachuabmoh and Tirasawat, "Internal Migration in Thailand." P. 39.

^๒ E.C. Chapman and A.B. Allen. "Internal Migration in Thailand 1955-1960," Unpublished Paper Present to ANZAAS Conference, Hobart, Australia (August, 1965), P.3.

^๓ Goldstein, "Interrelation Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand," p. 59.

เนื่องจากการย้ายถิ่นของข้าราชการครู นับตั้งแต่ เริ่มรับราชการ เป็นครูจะมีข้อแตกต่างจากการย้ายถิ่นของบุคคลอื่นทั่วไปซึ่งกระทำได้โดย เสรีและยังแตกต่างจากข้าราชการพลเรือนประเภทอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องทำรายละเอียดเกี่ยวกับการย้ายของข้าราชการครูมา กล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย กล่าวคือ การย้ายถิ่นของข้าราชการครูสามารถขอย้ายได้ตามความสมัครใจของผู้ขอย้าย โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ข้าราชการครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู^๑ และสังกัดกรมสามัญศึกษามีสิทธิขอย้ายได้ เป็น ๒ กรณี

๑) ขอย้ายตามปกติ เป็นการขอย้ายตามกำหนด เวลาที่กรมกำหนดไว้ ซึ่งจะพิจารณาเรื่องขอย้ายปีละ ๑ ครั้ง เช่น

๑.๑ ขอย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม หมายถึง ท้องถิ่นที่ถือกำเนิดหรือท้องถิ่นซึ่งผู้ย้ายมีชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านปัจจุบัน)

๑.๒ ขอย้ายเพื่ออยู่ร่วมกับสามีหรือภรรยา

๑.๓ ขอย้ายเพื่อสะดวกในการเดินทาง

๑.๔ การขอย้ายเพื่อให้มีโอกาสศึกษาต่อภาคต่อ

ฯลฯ

๒) การขอย้ายเป็นกรณีพิเศษ หมายถึง การขอย้ายในลักษณะนอกเหนือจากข้อ ๑ เพราะมีเหตุจำเป็นโดยรีบด่วน ซึ่งจะพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ ได้แก่

๒.๑ การขอย้ายติดตามสามีหรือภรรยา (หมายถึงสามีหรือภรรยาเคยอยู่ร่วมกัน ต่อมาทางราชการสั่งให้สามีหรือภรรยาไปดำรงตำแหน่งใหม่) ตามมติคณะรัฐมนตรี

๒.๒ การขอย้ายเพราะมีความจำเป็นโดยรีบด่วนและได้รับความเดือดร้อนอย่างยิ่ง

^๑ กรมการฝึกหัดครู, หลักเกณฑ์การย้ายครูอาจารย์ เอกสาร

^๒ กรมสามัญศึกษา, หลักเกณฑ์การย้ายครูอาจารย์ เอกสาร

(การย้ายตามข้อ ๑ และข้อ ๒ เป็นการย้ายภายในกองเดียวกัน นอกจากนั้นยังมีการขอย้ายข้ามกองอีกด้วย เช่น ขอย้ายจากกองการประถมศึกษาไปอยู่กองการมัธยมศึกษา เป็นต้น) ไม่ว่าจะเป็นการย้ายภายในกองเดียวกันหรือย้ายข้ามกองก็ตามมีหลักเกณฑ์การพิจารณาอันเดียวกัน

๓) การย้ายตามข้อ ๑ กรมการฝึกหัดครูและกรมสามัญศึกษามีหลักเกณฑ์การพิจารณาแตกต่างกันดังนี้คือ

๓.๑ อายุราชการของผู้ขอย้าย (ในที่นี้จะกล่าว เฉพาะการย้ายข้ามจังหวัด) ถ้าขอย้ายจากโรงเรียนหรือวิทยาลัยส่วนภูมิภาคไปยังโรงเรียนหรือวิทยาลัยครูส่วนกลาง ผู้ขอย้ายต้องมีเวลารับราชการติดต่อกัน ณ โรงเรียนนั้น ๆ หรือวิทยาลัยครูนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า ๒ ปีการศึกษา และ ๔ ปีการศึกษา สำหรับกรมสามัญศึกษาและกรมการฝึกหัดครูตามลำดับ

๓.๒ ขอย้ายระหว่างโรงเรียนหรือวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคด้วยกัน ผู้ขอย้ายต้องมีเวลารับราชการติดต่อกัน ณ โรงเรียนนั้น ๆ หรือวิทยาลัยครูนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า ๓ ปีการศึกษา

๓.๓ ขอย้ายจากโรงเรียนส่วนกลางหรือวิทยาลัยครูส่วนกลางไปยังโรงเรียนหรือวิทยาลัยครูส่วนภูมิภาค ผู้ขอย้ายต้องมีเวลารับราชการ ณ สถานศึกษานั้น ๆ อย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา สำหรับกรมสามัญศึกษา และกระทำได้โดยไม่กำหนดเวลา แต่ให้ย้ายเมื่อสิ้นภาคเรียนหนึ่ง ๆ สำหรับกรมการฝึกหัดครู

นอกจากการพิจารณาตามหลัก เกณฑ์โดยดูจากอายุราชการแล้วยังพิจารณาจากอัตรากำลังและความจำเป็นที่เดือดร้อนอีกด้วย สำหรับการขอย้ายตามข้อ ๒ คือการขอย้ายเป็นกรณีพิเศษทางกรมการฝึกหัดครูและกรมสามัญศึกษาจะพิจารณาให้ เป็นกรณีพิเศษตามความจำเป็นและตาม เหตุผล

หลัก เกณฑ์การพิจารณาการย้ายครูอาจารย์ที่ได้กล่าวมานี้ได้ถือใช้ปฏิบัติสืบเนื่องมาทุก ๆ ปี และอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปสำหรับข้าราชการครูสังกัดกองการประถมศึกษาซึ่งได้แยกจากกรมสามัญไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งมีได้อยู่ในประเด็นที่ศึกษานี้ เพราะข้อมูลที่ศึกษาคั้งนี้ได้เก็บรวบรวมในปี พ.ศ. ๒๕๒๒

เนื่องจากสถานศึกษาในกรมสามัญศึกษามีอยู่ทั่วไปทุกจังหวัด และทุกอำเภอและสถานศึกษาในกรมการฝึกหัดครูมีเกือบทุกจังหวัด ดังนั้นในแต่ละปีกรมการฝึกหัดครูและกรมสามัญศึกษา จึงต้องมีการพิจารณา การขอย้ายของครูอาจารย์ที่วราขอาณาจักรเป็นจำนวนมาก แต่มีได้มีสถิติเกี่ยวกับจำนวนผู้ขอย้ายและได้รับการพิจารณาให้ย้ายได้ ในที่นี้จึงไม่มีตัวเลขดังกล่าวมาแสดง แนวความคิดสำคัญในวิทยานิพนธ์

การศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนและปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพรับราชการเป็นครู ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน แต่ก็สามารถจะอาศัยผลการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกัน เช่น แบบแผนการย้ายถิ่นและปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศ ตลอดจนผลการวิจัยอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเป็นแนวทางการศึกษาลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ได้ คือ

๑. แบบแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษา
๒. อะไรเป็นปัจจัยดึงดูดหรือผลักดันให้ข้าราชการกลุ่มนี้ต้องย้ายถิ่น
๓. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การยึดเหนี่ยวต่อกลุ่มอันได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ ท้องถิ่น เป็นตัวกำหนดการย้ายถิ่นหรือไม่
๔. ปัจจัยทางประชากร เช่น ภาวะการสมรสและมีบุตร เป็นอุปสรรคต่อการย้ายถิ่นหรือไม่
๕. มีความแตกต่างในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของข้าราชการครูที่ย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่นหรือไม่

วิทยานิพนธ์นี้ได้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมติฐานใด ๆ หากแต่มุ่งที่จะศึกษาเพื่อค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแบบแผนการย้ายถิ่น และปัจจัยอันอาจเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ เป็นสำคัญ โดยผู้ศึกษาได้ตั้งแนวความคิดเกี่ยวกับแบบแผนการย้ายถิ่นและปัจจัยด้านต่าง ๆ อันอาจเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นไว้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับแบบแผนการย้ายถิ่นและปัจจัยด้านต่าง ๆ อันอาจเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นไว้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

แนวความคิดหลัก

- ๑) แบบแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ น่าจะเป็นการย้ายถิ่นในระยะสั้น คือเป็นการย้ายถิ่นภายในภาคเดียวกันมากกว่า การย้ายถิ่นระหว่างภาค
- ๒) ปัจจัยทางสังคมและ เศรษฐกิจน่าจะ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่อาจ เป็นมูล เหตุต่อการย้าย ถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาฯ ในเขตกรุงเทพฯ

แนวความคิดรอง

- ๑) การย้ายถิ่น เข้ากรุงเทพฯ ของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาฯ น่าจะเป็น การย้ายถิ่นโดยตรงครั้ง เดียว เข้ากรุงเทพฯ มากกว่า เป็นการย้ายแบบเป็นขั้น ตอน (Stepping Stone)
- ๒) การย้ายถิ่น เข้ากรุงเทพฯ ของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาฯ น่าจะเป็นการ ย้ายถิ่นมาจากจังหวัดในภาคกลางมากกว่าจังหวัดภาคอื่นๆ อีกสามภาค
- ๓) ปัจจัยทางสังคม อันหมายถึง ความผูกพันในครอบครัว เครือญาติ และท้องถิ่น น่าจะ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอาจยังผลต่อการย้ายถิ่นของข้าราชการครู
- ๔) ข้าราชการครูที่สมรสแล้วน่าจะมีการย้ายถิ่นมากกว่าข้าราชการครูที่เป็นโสด
- ๕) ข้าราชการครูที่ยัง ไม่มีกรรมสิทธิ์ในบ้าน เรือน อาคารหรือที่ดินในท้องถิ่นนั้น น่าจะ มีความต้องการที่จะย้ายถิ่นมากกว่าข้าราชการครูที่มีกรรมสิทธิ์ในบ้าน เรือน อาคาร หรือที่ดิน ในท้องถิ่นนั้นแล้ว
- ๖) ข้าราชการครูที่มีคุณวุฒิสอง น่าจะมีความถี่ย้ายถิ่นมากกว่าข้าราชการครู ที่มีคุณวุฒิ ต่ำกว่า

ความมุ่งหมายของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาลักษณะแบบแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ นับตั้งแต่ได้รับการศึกษาในระดับอาชีว จนกระทั่ง เริ่มรับราชการสืบ เนื่องจนถึง

ปัจจุบัน

๒) เพื่อหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับปัจจัยอัน เป็นมูล เหตุของการย้ายถิ่นในแต่ละครั้งของ ข้าราชการครูกลุ่มนี้ โดยศึกษาจากข้อมูลซึ่งได้มาจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างจากข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการใน เขตกรุง เทพฯ

๓) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในประ เทศไทย

๔) เพื่อเสนอ เอกสารทางวิชาการในสาขาวิชาประชากรศาสตร์ เกี่ยวกับการย้าย ถิ่นในประ เทศไทย

๕) เพื่อ เป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกัน จาก ข้อมูลที่ต่างจากนี้ในประ เทศไทย

ขอบ เขตการศึกษา

ตัวอย่างที่ได้จากการวิจัยนี้ได้ลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษา- ธิการในเขตกรุง เทพฯ เท่านั้น โดยแบ่งข้าราชการครูเป็น ๓ ประเภทคือ ข้าราชการครูระดับ ประถมศึกษา ข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาและข้าราชการครูระดับวิทยาลัย

อนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล เกี่ยวกับแบบแผนการย้ายถิ่นและปัจจัยอัน เป็นมูล เหตุของ การย้ายถิ่น ในแบบสอบถามมีคำถาม เกี่ยวกับจังหวัดที่เป็นถิ่นกำเนิด จำนวนการย้ายถิ่นข้ามจังหวัด เป็นการถาวร เวลา และปัจจัยอัน เป็นมูล เหตุของการย้ายถิ่น จังหวัด จุดหมายปลายทาง สถาบันอัน เป็นแหล่งการศึกษาชั้นอาชีวะอยู่ใน เขตกรุง เทพฯ หรือภูมิภาค เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นอาชีวะ แล้วได้รับการบรรจุ เข้าทำงานทันทีหรือไม่ สำหรับข้อมูลในส่วนที่ เกี่ยวกับปัจจัย อัน เป็นมูล เหตุของ การย้ายถิ่นแต่ละครั้งและในครั้งสุดท้าย ในแบบสอบถามมีคำถาม เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร ของข้าราชการครู ในกรณีที่ เป็นข้าราชการครูที่สมรสแล้ว และจะมีคำถาม เกี่ยว กับลักษณะดังกล่าวของครูสมรสด้วย ตลอดจนจำนวนบุตรและสมาชิกในครอบครัว ภูมิลำเนาเดิม ของคู่สมรส

ทั้งนี้ ผู้วิจัย เป็นผู้ส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะทำหนังสือของกรม การฝึกหัดครู กองประถมศึกษา และกองมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เพื่อขอความร่วมมือจาก หัวหน้าสถานศึกษา ของสถานศึกษาที่ตก เป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ทำให้ทราบลักษณะแบบแผนการย้ายถิ่นของกลุ่มข้าราชการครู สังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการใน เขตกรุงเทพฯ และปัจจัยอัน เป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของกลุ่มข้าราชการดังกล่าว
- ๒) เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารการศึกษาในการวางแผนการผลิตครูให้สอดคล้อง
กับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน และการวางแผนบรรจุครู เข้าทำงานอีกทั้งการกำหนดมาตรการ
การจูงใจครูให้ออกไปประกอบอาชีพในชนบทอย่างพอเพียง
- ๓) เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของผู้บริหารทางการศึกษา เพื่อวางแผนในการ
พัฒนาการศึกษา การจัดการศึกษาให้แก่ประชากรได้อย่างทั่วถึง และ เสมอภาคทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับคุณภาพทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การศึกษาตลอดจนอาจารย์ผู้ทรง
คุณวุฒิให้มีความแตกต่างกันมากระหว่างสถานศึกษาในชนบทและภูมิภาค
- ๔) เป็นการ เสนอ เอกสารทางวิชาการในสาขาประชากรศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
การย้ายถิ่นภายในประเทศของประชากรบางกลุ่มที่มีลักษณะ เฉพาะในอาชีพและระดับการศึกษา
- ๕) อาจ เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจจะทำการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับ เรื่องในลักษณะ
คล้ายกันนี้ต่อไปในอนาคต

คำจำกัดความต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์

ข้าราชการครู	หมายถึง ครูผู้ซึ่งปัจจุบัน (ขณะที่ทำการวิจัย) ทำหน้าที่สอนอยู่ใน สถานศึกษา สังกัดกรมการฝึกหัดครู กองการฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา กองการมัธยมศึกษา และกองการประถมศึกษา ทั้งหมด ๓๕ แห่ง ใน เขตกรุงเทพฯ และได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการประจำแล้ว
การย้ายถิ่น	หมายถึง การที่ข้าราชการครู เปลี่ยนที่ทำงานและที่อยู่อาศัยข้าม เขตจังหวัด ภายในประเทศไทย นับตั้งแต่บรรจุเข้าทำงาน ในกระทรวงศึกษาธิการ
ผู้ย้ายถิ่น	หมายถึง ข้าราชการครูผู้เคย เปลี่ยนที่ทำงาน และที่อยู่อาศัยข้าม เขต จังหวัด นับตั้งแต่รับราชการในกระทรวงศึกษาธิการ และปัจจุบันมีที่ ทำงานและที่อยู่อาศัยอยู่ใน เขตกรุงเทพฯ

ท้องถิ่น เดิม	หมายถึง ที่ทำงาน เดิมหรือท้องถิ่น (จังหวัด) เดิมที่ผู้ย้ายถิ่นจากมา เมื่อครั้งสุดท้าย
ท้องถิ่นใหม่	หมายถึง เขตการปกครองต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ๒๕ เขต
ภูมิลำเนา เดิม	หมายถึง จังหวัด, ภาคที่เกิดของข้าราชการครู ที่ตกเป็นตัวอย่างใน การศึกษาคั้งนี้
ภาค	หมายถึง ภาคต่าง ๆ ๕ ภาคในประเทศไทย อันได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ทั้งนี้โดย ที่ภาคกลางได้แบ่งเป็น ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพฯ) และกรุงเทพมหานคร
ปัจจัยผลักดัน	หมายถึง สภาพความ เป็นอยู่ในท้องถิ่น เดิมอัน เป็นแรงผลักดันให้บุคคลหรือ ข้าราชการครูผู้ย้ายออกจากท้องถิ่นนั้น
ปัจจัยดึงดูด	หมายถึง สภาพความ เป็นอยู่ในท้องถิ่นใหม่อัน เป็นแรงจูงใจให้บุคคลย้าย เข้าไปอยู่อาศัย
ปัจจัยทางสังคม	หมายถึง สิ่งจูงใจหรือสิ่งผลักดันทางสังคมอันอาจยังผลต่อการย้ายถิ่น เช่น ความผูกพันต่อครอบครัว เครือญาติท้องถิ่น กรือบรรยากาศของที่อยู่ที่ทำ- งาน ตลอดจนผู้ร่วมงาน การติดต่อกับสังคมภายนอก การศึกษา
ปัจจัยทาง เศรษฐกิจ	หมายถึง โอกาสทาง เศรษฐกิจอันอาจมีผลต่อการย้ายถิ่น เช่น กรรมสิทธิ์ ในที่ดิน ฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัว
ปัจจัยทางประชากร	หมายถึง สิ่งจูงใจ หรือสิ่งผลักดันทางประชากรอันอาจยังผลต่อการย้ายถิ่น เช่น สถานภาพสมรส อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน